

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของราษฎรต่อการดำเนินงานโครงการป่าพื้นบ้าน อาหารชุมชนในจังหวัดขอนแก่น มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ลักษณะพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจบางประการของราษฎรที่เข้าร่วมดำเนินงานตามโครงการ 2) สภาพการดำเนินงาน การใช้ประโยชน์ และปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานตามโครงการ 3) ความคิดเห็นของราษฎรต่อการดำเนินงานตามโครงการ 4) เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการดำเนินงานตามโครงการของราษฎรที่มีลักษณะพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจบางประการที่แตกต่างกัน จำแนกตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้ครัวเรือนต่อปี ขนาดถือครองพื้นที่การเกษตร และการอพยพแรงงานในครัวเรือน โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 156 คน สุ่มเลือกตัวอย่าง โดยการกำหนดจำนวนตัวอย่างจากหมู่บ้านเป้าหมายแต่ละหมู่บ้านใช้วิธีการกำหนดสัดส่วน จากนั้นใช้วิธีสุ่มเลือกตัวอย่าง 2 วิธี คือวิธีสุ่มเลือกแบบเจาะจง และวิธีสุ่มเลือกแบบง่าย เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ SPSS for Windows ใช้สถิติค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติ t-test ค่าสถิติ F-test และวิธี Scheffe' test ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการศึกษาสรุปได้ ดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.1.1 ลักษณะพื้นฐานบางประการทางด้านสังคมและเศรษฐกิจของราษฎร

1) **ลักษณะพื้นฐานทางด้านสังคม** พบว่าราษฎรร้อยละ 74.4 เป็นชาย มีอายุเฉลี่ย 47.7 ปี ร้อยละ 60.9 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 87.8 มีสถานภาพสมรสแล้วและอยู่ด้วยกัน มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ย 4.7 คน ร้อยละ 73.1 มีอาชีพหลักเกษตรกรกรรม ร้อยละ 79.5 ดำรงตำแหน่งในชุมชน ร้อยละ 67.9 ไม่มีการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานในครัวเรือน และมีระยะทางจากที่อาศัยถึงป่าชุมชน เฉลี่ย 1.7 กิโลเมตร

2) **ลักษณะพื้นฐานบางประการทางด้านเศรษฐกิจ** พบว่าราษฎรร้อยละ 89.7 มีพื้นที่ถือครองการเกษตร โดยมีขนาดพื้นที่ถือครอง เฉลี่ย 19.4 ไร่ ร้อยละ 85.9 มีเอกสารสิทธิ์การถือครองในรอบปี พ.ศ. 2547 ราษฎรมีรายได้ครัวเรือนที่เป็นเงินสดเฉลี่ย 101,314.42 บาท มีหนี้สินเฉลี่ย 76,243.59 บาท ร้อยละ 55.8 มีแหล่งเงินกู้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

5.1.2 สภาพการการดำเนินงาน การใช้ประโยชน์ และปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานตามโครงการป่าพื้นบ้าน อาหารชุมชน

1) สภาพการการดำเนินงานด้านการสื่อสาร เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ พบว่าราษฎร ร้อยละ 70.4 ได้รับข้อมูลข่าวสารก่อนตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ โดยการประชุมชี้แจงของผู้นำชุมชน และหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ร้อยละ 46.8 รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการดำเนินงานโครงการ โดยการเข้าร่วมเสวนาเวทีชาวบ้าน

2) สภาพการการดำเนินงานด้านการบริหารโครงการ

(1) การวางแผน พบว่าราษฎร ร้อยละ 89.7 ระบุว่ามีการจัดทำแผนงาน/โครงการ ร้อยละ 85.9 ระบุว่ามีการกำหนดเป้าหมายของแผนงาน/โครงการ ร้อยละ 88.5 ระบุว่า มีการกำหนดกิจกรรมการจัดการป่าชุมชนตามแผนงาน/โครงการ

(2) การจัดรูปองค์กร พบว่าราษฎร ร้อยละ 67.9 ระบุว่ามีการกำหนดโครงสร้างขององค์กร ร้อยละ 67.9 ระบุว่ามีการแต่งตั้งที่ปรึกษาคณะกรรมการป่าชุมชน

(3) การสรรหาและกำหนดวาระคณะกรรมการป่าชุมชน พบว่าราษฎร ร้อยละ 62.2 ระบุว่ามีการสรรหาคณะกรรมการป่าชุมชน โดยผู้นำเป็นผู้คัดเลือกจากผู้สมัครใจ ร้อยละ 68.6 ระบุว่าไม่ได้กำหนดวาระการดำรงตำแหน่งคณะกรรมการป่าชุมชน

(4) การอำนวยการและกฎระเบียบข้อบังคับ พบว่าราษฎร ร้อยละ 85.3 ระบุว่า มีการชี้้นำการติดต่อสื่อสารการแจ้ง ร้อยละ 87.2 ระบุว่ามีการกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับ เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ป่าชุมชน ร้อยละ 89.7 ระบุว่ามีการควบคุมและรักษากฎระเบียบข้อบังคับ ร้อยละ 84.0 ระบุว่าราษฎรปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน

(5) การประสานงาน พบว่าราษฎร ร้อยละ 73.7 ระบุว่ามีการประสานงานระหว่างคณะกรรมการป่าชุมชน ร้อยละ 82.7 ระบุว่า มีการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลข่าวสารแก่ราษฎร ร้อยละ 77.6 ระบุว่ามีการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ และ ร้อยละ 79.5 ระบุว่าไม่มีการประสานงานกับหน่วยงานภาคเอกชน

(6) การติดตามประเมินผลและการรายงานผลการดำเนินงานตามโครงการ พบว่า ร้อยละ 67.9 ระบุว่า มีบุคคลที่ทำหน้าที่ในการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน ร้อยละ 67.9 ระบุว่า มีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน และ ร้อยละ 64.7 ระบุว่ามีการรายงานผลการปฏิบัติงาน ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

(7) การจัดหางบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ในการดำเนินงาน พบว่าราษฎร ร้อยละ 46.2 ระบุว่า มีแหล่งทุนและเงินงบประมาณ โดยได้รับจากองค์การบริหารส่วนตำบล เฉลี่ย 10,403.85 บาท และมีเงินกองทุนป่าชุมชน เฉลี่ย 2,083.33 บาท ร้อยละ 82.7 ระบุว่า มีการจัดหาป่าประชาชน

สัมพันธ โดยได้รับจากหน่วยงานป่าไม้ เฉลี่ย 2.0 แผ่น และได้รับจากองค์การบริหารส่วนตำบล เฉลี่ย 0.1 แผ่น ร้อยละ 89.1 ระบุว่า มีการจัดหากล้าไม้ โดยได้รับจากหน่วยงานป่าไม้ เฉลี่ย 7,944.2 ต้น และองค์การบริหารส่วนตำบล เฉลี่ย 349.4 ต้น ร้อยละ 21.8 ระบุว่าได้รับการสนับสนุนการจัดทำ แนวเขตป่าชุมชน โดยได้รับจากหน่วยงานภาครัฐ เฉลี่ย 0.5 กม. และองค์กรเอกชน เฉลี่ย 0.4 กม.

3) สภาพการการดำเนินงาน ด้านการดำเนินงานกิจกรรมการจัดการป่าชุมชน พบว่า ราษฎรร้อยละ 61.5 ไม่เคยร่วมเพาะชำกล้าไม้ ร้อยละ 71.8 เคยร่วมปลูกป่าในพื้นที่ป่าชุมชนเป็นประจำ ร้อยละ 68.6 เคยร่วมบำรุงดูแลรักษาป่าปลูกเป็นประจำ ร้อยละ 63.5 เคยร่วมกิจกรรมการจัดทำแนวเขตพื้นที่ป่าชุมชน ร้อยละ 51.3 เคยร่วมลาดตระเวน เฝ้าระวัง ดูแลรักษาป่าชุมชนเป็นประจำ ร้อยละ 75.0 เคยดำเนินการกับผู้ไม่ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน

4) สภาพการใช้ประโยชน์ป่าชุมชนตามโครงการ ได้แยกประเด็นการศึกษาออกเป็น 6 กิจกรรม ได้แก่ (1) การนำไม้จากป่าชุมชนมาใช้ประโยชน์ในครัวเรือน พบว่าราษฎรร้อยละ 30.8 เคยนำไม้มาใช้ประโยชน์ทำฟืน โดยใช้เฉลี่ย 1.2 ครั้ง/ปี สำหรับประเด็น การนำไม้เพื่อใช้ประโยชน์สร้างบ้าน ทำเฟอร์นิเจอร์หรือเครื่องจักรสานและเพื่อเผาถ่าน พบว่าราษฎรทั้งหมด ไม่เคยใช้ประโยชน์ (2) การเก็บหาของป่าประเภทอาหารและสมุนไพร พบว่าราษฎรร้อยละ 80.8 เคยเก็บหาเห็ดชนิดต่างๆ โดยเก็บหา เฉลี่ย 4.6 ครั้ง/ปี ร้อยละ 76.3 เคยเก็บหาผักป่าชนิดต่างๆ โดยเก็บหา เฉลี่ย 4.4 ครั้ง/ปี มีเพียงร้อยละ 9.0 ที่เคยเก็บหาสมุนไพร โดยเก็บหาเฉลี่ย 0.2 ครั้ง/ปี ร้อยละ 71.2 เคยเก็บหาแมลงและไข่แมลง โดยเก็บหา เฉลี่ย 3.6 ครั้ง/ปี (3) การใช้พื้นที่ป่าชุมชนเป็นสถานที่เลี้ยงสัตว์หรือเกี่ยวหญ้าเลี้ยงสัตว์ พบว่าราษฎรร้อยละ 30.1 เคยใช้ โดยใช้ เฉลี่ย 16.8 ครั้ง/ปี (4) การใช้พื้นที่ป่าชุมชนเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ พบว่าราษฎรร้อยละ 46.8 เคยใช้ โดยใช้ เฉลี่ย 3.0 ครั้ง/ปี (5) การใช้พื้นที่ป่าชุมชนเพื่อศึกษาธรรมชาติ พบว่าราษฎรร้อยละ 46.8 เคยใช้ โดยใช้เฉลี่ย 1.9 ครั้ง/ปี และ(6) กิจกรรมการใช้พื้นที่ป่าชุมชนเพื่อปฏิบัติศาสนกิจ พบว่าราษฎรร้อยละ 22.4 เคยใช้ โดยใช้เฉลี่ย 0.8 ครั้ง/ปี

5) ปริมาณการใช้ประโยชน์ป่าชุมชนตามโครงการ ได้แยกประเด็นการศึกษาตามประเภทของป่าที่เป็นอาหาร ออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ (1) ประเภทเห็ดชนิดต่างๆ พบว่าราษฎรเก็บหาได้ เฉลี่ย 8.57 กก./ปี (2) ประเภทผักป่าที่ใช้ใบและดอกเป็นอาหาร พบว่าราษฎรเก็บหาได้ เฉลี่ย 5.86 กก./ปี (3) ประเภทแมลงที่ใช้เป็นอาหาร พบว่าราษฎรเก็บหาได้ เฉลี่ย 5.80 กก./ปี และ(4) ประเภทไข่แมลงที่ใช้เป็นอาหาร พบว่าราษฎรเก็บหาได้เฉลี่ย 1.78 กก./ปี

6) ปัญหา อุปสรรค ในการดำเนินงานตามโครงการ ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมราษฎรประสบในระดับน้อย โดยมีประเด็นปัญหาจำแนกตามระดับปัญหาที่มี ดังนี้

(1) ปัญหาที่ราษฎรประสบในระดับมาก ได้แก่ งบประมาณวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงานตามโครงการไม่เพียงพอ และอัตราการรอดตาย การเจริญเติบโตของต้นไม้ที่ปลูก และปลูกซ่อมอยู่ในระดับต่ำ

(2) ปัญหาที่ราษฎรประสบในระดับน้อย ได้แก่ ความเหมาะสมของชนิดและจำนวนกล้าไม้ที่ใช้ปลูกและปลูกซ่อม การเกิดไฟป่าในพื้นที่ป่าชุมชน การลักลอบตัดไม้ในพื้นที่ป่าชุมชน และความเพียงพอของพืชผักและแมลงที่เป็นอาหารในพื้นที่ป่าชุมชนต่อความต้องการของราษฎร

* 5.1.3 ความคิดเห็นของราษฎรต่อการดำเนินงานโครงการ ผลการศึกษา พบว่าในภาพรวมราษฎรมีความเห็น ในระดับเห็นด้วย โดยจำแนกระดับความคิดเห็นตามประเด็นการศึกษา ดังนี้

1) ด้านการสื่อสาร เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ พบว่าราษฎรมีความเห็นในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง 7 ประเด็น ได้แก่ (1) การแนะนำวิธีการปลูกป่าและบำรุงรักษาดูแลอย่างต่อเนื่อง (2) การประชาสัมพันธ์ การประชุมชี้แจงโครงการ (3) การแนะนำเทคนิค วิธีการจัดทำเรือนเพาะชำ / การเพาะชำกล้าไม้ / การคัดเลือกพันธุ์ไม้ (4) การชี้แจงวิธีการจัดเวทีชาวบ้าน เพื่อเสวนาเรื่องการจัดทำโครงการ / แผนการจัดการป่าชุมชน (5) การชี้แจงผลการติดตามประเมินผล การดำเนินงานตามโครงการ (6) การชี้แจงวิธีการคัดเลือกราษฎร เข้ารับการฝึกอบรมความรู้ตามโครงการ และ (7) การใช้สื่อชี้แจงโครงการผ่านหอกระจายข่าว และมีความเห็นในระดับเห็นด้วย 1 ประเด็น คือการถ่ายทอดความรู้โดยผู้รับการฝึกอบรมแก่เพื่อนบ้านหลังการฝึกอบรมเสร็จสิ้น

2) ด้านการบริหารโครงการ พบว่าราษฎรมีความเห็นในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง 11 ประเด็น ได้แก่ (1) การวางแผนการปลูกและบำรุงป่า (2) การวางแผนการกำหนดชนิดกล้าไม้ที่ใช้ปลูก (3) การประชุมเสวนาเกี่ยวกับการวางแผนการจัดทำโครงการ (4) การเขียนโครงการเป็นหน้าที่คณะกรรมการป่าชุมชน โดยมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมแนะนำ (5) การจัดตั้งกลุ่มในรูปแบบคณะกรรมการป่าชุมชน (6) การแบ่งสายงานและกำหนดหน้าที่รับผิดชอบ (7) การกำหนดและควบคุมกฎ ระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน (8) การประสานงานกับหน่วยงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขอรับการสนับสนุนส่งเสริมการดำเนินงาน (9) การประชุมคณะกรรมการป่าชุมชนเพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ (10) การขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบล (11) การขอรับการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์จากหน่วยงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และมีความเห็นในระดับเห็นด้วย 10 ประเด็น ได้แก่ (1) การคัดเลือกผู้รับการฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับป่าไม้ ต้องเป็นผู้นำชุมชนหรือราษฎรที่สนใจ (2) การสรรหาคณะกรรมการป่าชุมชนโดยการแต่งตั้งจากผู้นำชุมชน (3) การกำหนดวาระการดำรงตำแหน่งคณะกรรมการป่าชุมชน (4) คุณสมบัติคณะกรรมการป่าชุมชน ต้องเป็นผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมด้านป่าไม้ (5) การรณรงค์เชิญชวนให้ราษฎรร่วมดำเนินกิจกรรมของโครงการ (6)

การมอบหมายหน้าที่และควบคุมการปฏิบัติงานของกรรมการฝ่ายต่างๆ (7) การประสานงานกับชุมชนต่างๆเพื่อสร้างเครือข่าย (8) การรายงานผลการปฏิบัติงานต่อประชาคมหมู่บ้าน (9) การติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ (10) การจัดตั้งกองทุนป่าชุมชน

3) ด้านการดำเนินกิจกรรมการจัดการป่าชุมชนตามโครงการ พบว่าราษฎรมีความเห็นในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง 12 ประเด็น ได้แก่ (1) การปลูกป่าช่วงต้นฤดูฝน และในวันสำคัญต่างๆ (2) การปลูกป่าในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม (3) การจัดทำแนวกันไฟรอบพื้นที่แปลงปลูก (4) ปลูกเสริมป่าในพื้นที่ที่มีสภาพป่าแต่ไม่สมบูรณ์ (5) การจัดทำแนวกันไฟเพื่อบำรุงดูแลรักษาป่าปลูก (6) การปลูกซ่อมต้นไม้ที่ตาย (7) การคิดป้ายประกาศ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่า (8) การลงโทษ ผู้กระทำผิด กฎ ระเบียบ ข้อบังคับเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่า (9) การจัดทำและซ่อมแนวเขตพื้นที่ป่าชุมชน (10) การประชาสัมพันธ์ปลูกฝังจิตสำนึกแก่ราษฎรในการอนุรักษ์ป่า (11) การจัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกแก่ราษฎรในการอนุรักษ์ป่า (12) การจัดเวรยาม ลาดตระเวน ดูแลรักษาป่า และมีความเห็นในระดับเห็นด้วย 7 ประเด็น ได้แก่ (1) ปลูกโดยใช้พันธุ์ไม้กินได้ 50% และไม้อื่นๆ 50% (2) ปลูกคละชนิดพันธุ์ไม้ แบบเป็นแถวเป็นแนว (3) การเตรียมพื้นที่ปลูกป่า โดยไถพรวนดิน ขุดหลุมและใช้ปุ๋ยรองก้นหลุม (4) ปลูกโดยใช้กล้าไม้ ที่ราษฎรในชุมชนเพาะชำเอง (5) การจัดเวรยามเฝ้าระวังดูแลรักษาป่าปลูก (6) การแผ้วถางวัชพืชเพื่อบำรุงรักษาป่าปลูก (7) การพรวนดินใส่ปุ๋ยต้นไม้ที่ปลูกเพื่อบำรุงรักษาป่าปลูก

4) ด้านการกำหนดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าชุมชน พบว่าราษฎรมีความเห็นในระดับเห็นด้วย 8 ประเด็น ได้แก่ (1) การใช้พื้นที่ป่าชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว (2) การใช้พื้นที่ป่าชุมชนสร้างแหล่งเก็บกักน้ำสาธารณะ (3) การใช้ประโยชน์จากไม้ กำหนดให้ใช้เฉพาะเศษ ไม้ปลาย ไม้ไม้แห้งและ ไม้ล้มขอนนอนไพร (4) การเก็บหาของป่าทุกชนิด กำหนดให้มีการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ (5) การเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ป่าชุมชนกำหนดให้มีการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบข้อบังคับ (6) การเก็บเกี่ยวหญ้าเพื่อเลี้ยงสัตว์กระทำได้โดยไม่จำกัดสถานที่และเวลา (7) การใช้พื้นที่ป่าชุมชนเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และ(8) การเข้ามาใช้ประโยชน์ในป่าชุมชนของราษฎร โดยไม่จำกัดบุคคลภายนอกหรือภายในชุมชน และมีความเห็นในระดับไม่เห็นด้วยเพียง 1 ประเด็น คือ การใช้พื้นที่ป่าชุมชนเป็นแหล่งฌาปนกิจศพ

5.1.4 เปรียบเทียบความคิดเห็นของราษฎรต่อการดำเนินงานโครงการป่าพื้นบ้าน อาหารชุมชน โดยจำแนกตามลักษณะพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน ดังนี้

1) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน พบว่าราษฎรที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานตามโครงการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 2 ประเด็น คือ (1) การวางแผนการกำหนดชนิดกล้าไม้ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และความ

ต้องการของชุมชน (2) การกำหนดคุณสมบัติคณะกรรมการป่าชุมชนต้องเป็นผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมด้านป่าไม้

2) ขนาดพื้นที่ถือครองการเกษตร พบว่าราษฎรที่มีขนาดพื้นที่ถือครองการเกษตรของครัวเรือนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานตามโครงการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 จำนวน 2 ประเด็น คือ (1) การใช้พื้นที่ป่าชุมชนเป็นแหล่งฌาปนกิจศพ (2) การใช้พื้นที่ป่าชุมชนเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 3 ประเด็น คือ (1) การจัดเวรยามลาดตระเวนดูแลรักษาป่า (2) การประชาสัมพันธ์ปลูกฝังจิตสำนึกแก่ราษฎรในการอนุรักษ์ป่า และ(3) การใช้พื้นที่ป่าชุมชนสร้างแหล่งเก็บกักน้ำสาธารณะ

3) รายได้ครัวเรือนต่อปีของราษฎร พบว่าราษฎรที่มีรายได้ครัวเรือนต่อปีแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานตามโครงการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 จำนวน 2 ประเด็น คือ (1) การขอรับการสนับสนุน วัสดุ อุปกรณ์จากหน่วยงานส่งเสริมภาครัฐ หรือเอกชน (2) การเข้ามาใช้ประโยชน์ในป่าชุมชนของราษฎร โดยไม่จำกัดบุคคลภายนอก หรือภายในชุมชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 1 ประเด็น คือ การใช้ประโยชน์จากไม้กำหนดให้ใช้เฉพาะไม้พื้ เศษไม้ปลายไม้ ไม้แห้ง และไม้ล้มขอนนอนไพร และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 2 ประเด็น คือ (1) การวางแผนกำหนดชนิดกล้าไม้ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และความต้องการของชุมชน (2) การเตรียมพื้นที่ปลูกป่า โดยไถพรวนดิน ขุดหลุม และใช้ปุ๋ยรองกันหลุม

4) การอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานของสมาชิกในครัวเรือน พบว่าราษฎรที่มีสมาชิกในครัวเรือนมีการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานและไม่มีการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงาน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานตามโครงการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 1 ประเด็น คือการเขียนโครงการเป็นหน้าที่คณะกรรมการป่าชุมชน โดยมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมแนะนำ และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 3 ประเด็น คือ (1) การกำหนดคุณสมบัติคณะกรรมการป่าชุมชนต้องเป็นผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมด้านป่าไม้ (2) การกำหนด และควบคุม กฎ ระเบียบ ข้อบังคับเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน (3) การจัดทำแนวกันไฟเพื่อการบำรุง ดูแลรักษา ป่าปลูก

5.1.5 ผลการทดสอบสมมติฐาน

จากการเปรียบเทียบความคิดเห็นของราษฎรต่อการดำเนินงานโครงการ ที่มีสภาพพื้นฐานด้าน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้ครัวเรือนต่อปี ขนาดถือครองพื้นที่การเกษตร และการอพยพแรงงานในครัวเรือนแตกต่างกัน พบว่าราษฎรมีความคิดเห็นแตกต่างกันในทุกด้าน

ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ว่าราษฎรที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้ครัวเรือน ต่อปี ขนาดถือครองพื้นที่การเกษตร และการอพยพแรงงานในครัวเรือนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานโครงการไม่แตกต่างกัน

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

1) จากผลการศึกษาสภาพการดำเนินงานตามโครงการป่าพื้นบ้าน อาหารชุมชน

(1) ราษฎรส่วนใหญ่ระบุว่า ไม่มีการประสานงานกับหน่วยงานภาคเอกชน เกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการ เนื่องจากโครงการนี้หน่วยงานเอกชนไม่ได้รับผิดชอบโครงการโดยตรง แต่ที่ผ่านมาหน่วยงานเอกชนได้ให้การสนับสนุน ส่งเสริมการดำเนินงานในบางชุมชนเท่านั้น ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ควรร่วมกันกับคณะกรรมการป่าชุมชน ในการประสานงานกับหน่วยงานภาคเอกชน เช่น มูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย และองค์การนานาชาติเพื่อร่วมพัฒนา(PAN) ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุน ส่งเสริมการดำเนินงานตามโครงการให้มากยิ่งขึ้น เพื่อความสำเร็จในการดำเนินงานตามโครงการ

(2) ราษฎรส่วนใหญ่ระบุว่า ไม่เคยร่วมเพาะชำกล้าไม้ สาเหตุเนื่องจาก ในชุมชนส่วนใหญ่ไม่มีกิจกรรมการเพาะชำกล้าไม้ ดังนั้นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการ ควรสนับสนุนส่งเสริมการเพาะชำกล้าไม้แก่ราษฎรในชุมชนอย่างจริงจัง ตามที่ได้กำหนดไว้ในขั้นตอนวิธีดำเนินงานตามโครงการ

2) จากผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของราษฎร ต่อการดำเนินงานตามโครงการป่าพื้นบ้าน อาหารชุมชน

(1) ด้านการบริหารโครงการ พบว่า

- ราษฎรกลุ่มที่มีการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานในครัวเรือนมีแนวโน้มเห็นด้วยกับการเขียนโครงการเป็นหน้าที่คณะกรรมการป่าชุมชน โดยมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมแนะนำ มากกว่าราษฎรกลุ่มที่ไม่มีการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานในครัวเรือน ดังนั้น ผู้นำชุมชนควรสนับสนุนส่งเสริมให้คณะกรรมการป่าชุมชนที่มีการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานในครัวเรือน มีส่วนร่วมในการเขียนโครงการและเรียนรู้วิธีการเขียนโครงการจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริม และสำหรับราษฎรกลุ่มที่ไม่มีการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานในครัวเรือน ควรได้รับการสนับสนุนให้เข้ารับการฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับโครงการเพื่อให้เกิดการยอมรับและเข้าใจวิธีเขียนโครงการแบบมีส่วนร่วม

- ราษฎรกลุ่มที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนไม่เกิน 4 คน และราษฎรกลุ่มที่มีการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานในครัวเรือน มีแนวโน้มเห็นด้วยกับการกำหนดคุณสมบัติคณะกรรมการ

ป่าชุมชนต้องเป็นผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมความรู้ด้านป่าไม้ มากกว่าราษฎรกลุ่มอื่นๆ ดังนั้นเจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนให้ราษฎรกลุ่มดังกล่าว เข้ารับการฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการ เพื่อเตรียมความพร้อมในการบริหารโครงการ ขณะเดียวกันควรประชาสัมพันธ์ชี้แจงให้ราษฎรทั่วไปในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งราษฎรกลุ่มที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากกว่า 4 คน และราษฎรกลุ่มที่ไม่มีการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานในครัวเรือน ได้เข้าใจเกี่ยวกับการกำหนดคุณสมบัติของคณะกรรมการป่าชุมชนควรเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับวิธีดำเนินโครงการ เพื่อลดความขัดแย้งและเกิดความร่วมมือในการดำเนินงานตามโครงการ

- ราษฎรกลุ่มที่ไม่มีการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานในครัวเรือน มีแนวโน้มเห็นด้วย กับการกำหนดและควบคุม กฎ ระเบียบ ข้อบังคับเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน มากกว่าราษฎรกลุ่มที่มีการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานในครัวเรือน ดังนั้นในการลาดตระเวนดูแลรักษาป่าเพื่อเป็นการรักษา กฎ ระเบียบ ข้อบังคับเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ป่าชุมชน ควรคัดเลือกราษฎรกลุ่มที่ไม่มีการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานในครัวเรือนไปดำเนินการ ขณะเดียวกันควรประชาสัมพันธ์ชี้แจงให้ราษฎรทั่วไปในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งราษฎรกลุ่มที่มีการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานในครัวเรือน ได้เข้าใจเกี่ยวกับการกำหนด กฎ ระเบียบ ข้อบังคับของชุมชน ซึ่งยังไม่มีกฎหมายรองรับต้องอาศัยวัฒนธรรมองค์กรเป็นเครื่องมือในการกำหนด และควบคุมกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ดังกล่าว

- ราษฎรกลุ่มที่มีรายได้มากกว่า 100,000 บาท และ 40,001-100,000 บาท มีแนวโน้มเห็นด้วยกับการขอรับการสนับสนุน วัสดุ อุปกรณ์จากหน่วยงานส่งเสริมภาครัฐ /เอกชน มากกว่า ราษฎรกลุ่มที่มีรายได้ไม่เกิน 40,000 บาท ดังนั้นในการประสานงานเพื่อขอรับการสนับสนุน วัสดุ อุปกรณ์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมอบให้คณะกรรมการป่าชุมชนที่มีรายได้มากกว่า 100,000 บาท และ 40,001-100,000 บาท และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีเป็นผู้ดำเนินการ

(2) ด้านการดำเนินกิจกรรม การจัดการป่าชุมชน พบว่า

- ราษฎรกลุ่มที่มีรายได้มากกว่า 100,000 บาท และ 40,001-100,000 บาท มีแนวโน้ม เห็นด้วยเกี่ยวกับการเตรียมพื้นที่ปลูกป่าโดยไถพรวนดิน ขุดหลุมและใช้ปุ๋ยรองก้นหลุม มากกว่าราษฎรกลุ่มที่มีรายได้ไม่เกิน 40,000 บาท ดังนั้นเจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ความรู้และแนะนำเทคนิควิธีการปลูกป่าให้แก่ราษฎรกลุ่มที่มีรายได้ไม่เกิน 40,000 บาท โดยวิธีการประชุมเชิงปฏิบัติการ การฝึกอบรมและศึกษาดูงาน

- ราษฎรกลุ่มที่ไม่มีการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานในครัวเรือน มีแนวโน้มเห็นด้วยกับ การจัดทำแนวกันไฟเพื่อการบำรุงดูแลรักษาป่าปลูก มากกว่าราษฎรกลุ่มที่มีการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานในครัวเรือน ดังนั้นคณะกรรมการป่าชุมชนควรประชาสัมพันธ์ให้ราษฎรทั่วไป

โดยเฉพาะอย่างยิ่งราษฎรกลุ่มที่มีการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานในครัวเรือนได้เข้าใจผลเสียหายที่เกิดจากไฟฟ้าและวิธีป้องกัน เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการจัดทำแนวกันไฟ

- ราษฎรกลุ่มที่มีพื้นที่ถือครองมากกว่า 20 ไร่ มีแนวโน้มนำเห็นด้วยเกี่ยวกับการจัดเวรยาม ลาดตระเวน ดูแลรักษาป่า และการประชาสัมพันธ์ปลุกฝังจิตสำนึกแก่ราษฎรในการอนุรักษ์ป่า มากกว่าราษฎรกลุ่มที่มีพื้นที่ถือครองไม่เกิน 10 ไร่ และ 11-20 ไร่ ทั้งนี้อาจจะเป็นผลมาจากสาเหตุทางด้านสภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่ไม่ค่อยดี ของราษฎรกลุ่มที่มีพื้นที่ถือครองน้อยกว่า อาจมีการใช้เวลาส่วนใหญ่ในการประกอบอาชีพ ทำให้ไม่มีเวลาเข้าร่วมในกิจกรรมดังกล่าว ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนเงินทุน หรือเงินงบประมาณในการดำเนินงานดังกล่าว เพื่อเป็นรายได้เสริมในครัวเรือนและเป็นแรงจูงใจแก่ราษฎรที่ร่วมปฏิบัติงาน

(3) ด้านการกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าชุมชน พบว่า

- ราษฎรกลุ่มที่มีรายได้ในครัวเรือน 40,001-100,000 บาท มีแนวโน้มนำเห็นด้วยกับการเข้ามาใช้ประโยชน์ในป่าชุมชนของราษฎร โดยไม่จำกัดบุคคลภายนอกหรือภายในชุมชน ขณะเดียวกันราษฎรกลุ่มที่มีรายได้ไม่เกิน 40,000 บาท มีแนวโน้มนำเห็นด้วยกับประเด็นดังกล่าวน้อยกว่าราษฎรกลุ่มที่มีรายได้มากกว่า 100,000 บาท ทั้งนี้เป็นความคิดเห็นที่แตกต่างกันอันเนื่องมาจากสภาพทางด้านเศรษฐกิจของราษฎรกลุ่มที่มีรายได้ในครัวเรือนน้อยกว่า อาจมีอาชีพการพึ่งพิงป่าโดยการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่ามากกว่า จึงเป็นไปได้ว่าราษฎรกลุ่มดังกล่าว ได้พบเห็นสภาพด้านปริมาณของทรัพยากรในพื้นที่ป่ามีจำกัด ดังนั้นคณะกรรมการป่าชุมชนจึงควรทบทวน กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในประเด็นนี้ โดยอาจจำกัดการใช้ประโยชน์ป่าชุมชนเฉพาะราษฎรในชุมชน หรือหามาตรการควบคุมการใช้ประโยชน์ป่าชุมชน เช่น การกำหนดช่วงระยะเวลาในการเข้าไปใช้ประโยชน์ หรือการเก็บค่าธรรมเนียมการเข้าไปใช้ประโยชน์

- ราษฎรกลุ่มที่มีพื้นที่ถือครอง 11-20 ไร่ และมากกว่า 20 ไร่ มีแนวโน้มนำเห็นด้วยกับการใช้พื้นที่ป่าชุมชนสร้างแหล่งเก็บกักน้ำสาธารณะมากกว่าราษฎรกลุ่มที่มีพื้นที่ถือครอง ไม่เกิน 10 ไร่ ดังนั้นเจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ราษฎรกลุ่มที่มีพื้นที่ถือครองน้อยกว่า เห็นความสำคัญและประโยชน์ของแหล่งเก็บกักน้ำสาธารณะ โดยอาจจะจัดให้มีการไปศึกษาดูงานชุมชนที่มีการจัดการแหล่งเก็บกักน้ำสาธารณะที่มีผลงานดีเด่น เพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนาแหล่งเก็บกักน้ำสาธารณะในพื้นที่ป่าชุมชนร่วมกัน

- ราษฎรกลุ่มที่มีพื้นที่ถือครองไม่เกิน 10 ไร่ มีแนวโน้มนำไม่เห็นด้วยกับการใช้พื้นที่ป่าชุมชนเป็นแหล่งฌาปนกิจศพ ขณะเดียวกันราษฎรกลุ่มที่มีพื้นที่ถือครองมากกว่า 20 ไร่ มีแนวโน้มนำเห็นด้วยกับประเด็นดังกล่าว ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากราษฎรที่มีพื้นที่ถือครองการเกษตรน้อยกว่า ซึ่งอาจมีพื้นฐานทางเศรษฐกิจไม่ค่อยดี และเป็นไปได้ว่าต้องเข้าไปเก็บหาของป่าประเภทอาหาร

ในป่าชุมชนบ่อยครั้งกว่าราษฎรที่มีพื้นที่ถือครองการเกษตรมาก ดังนั้นจึงควรให้ความสำคัญกับความ คิดเห็นของราษฎรกลุ่มที่มีการใช้ประโยชน์ป่าชุมชนมากกว่าโดยคณะกรรมการป่าชุมชนควรกำหนด กฎระเบียบห้ามใช้พื้นที่ป่าชุมชนเป็นแหล่งฉาปนกิจศพ

- ราษฎรกลุ่มที่มีพื้นที่ถือครองไม่เกิน 10 ไร่ และ 11-20 ไร่ มีแนวโน้ม เห็น ด้วยกับการใช้พื้นที่ป่าชุมชนเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา น้อยกว่าราษฎรกลุ่มที่มีพื้นที่ ถือครองมากกว่า 20 ไร่ ดังนั้นเจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ราษฎรกลุ่มที่มีพื้นที่ ถือครองไม่เกิน 10 ไร่ และ 11-20 ไร่ เห็นความสำคัญของการใช้พื้นที่ป่าชุมชนเป็นสถานที่ประกอบ พิธีกรรมทางศาสนา ได้แก่เป็นสถานที่ตั้งสำนักสงฆ์ และการประกอบพิธีกรรมบวชป่า โดยอาจจะ จัดให้มีการไปศึกษาดูงานชุมชนที่มีสำนักสงฆ์ หรือชุมชนที่มีการประกอบพิธีกรรมบวชป่า เพื่อนำ มาปรับปรุงและพัฒนาการจัดการป่าชุมชนร่วมกัน

2) ปัญหา อุปสรรค ในการดำเนินงานตามโครงการ พบว่าราษฎรประสบปัญหา มาก ในประเด็นงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ ในการดำเนินงานตามโครงการไม่เพียงพอ และอัตราการรอด คายและการเจริญเติบโตของต้นไม้ที่ปลูกและปลูกซ่อมอยู่ในระดับต่ำ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์การบริหารส่วนตำบลท้องที่ซึ่งรัฐบาล ได้มีนโยบายให้มีการส่งเสริมและพัฒนา ด้านสิ่งแวดล้อมในท้องที่อยู่แล้ว ควรพิจารณาสนับสนุนงบประมาณ เพื่อดำเนินงาน โครงการให้เพียงพอและต่อเนื่อง ตลอดจนหามาตรการแก้ไขปัญหากล้นในพื้นป่าชุมชน เช่นสร้างแหล่งเก็บกักน้ำ เพื่อใช้น้ำหล่อเลี้ยงต้นไม้ที่ปลูกในช่วงฤดูแล้ง

5.2.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานโครงการป่าพื้นบ้าน อาหารชุมชน คีเด่น ในจังหวัดขอนแก่น โดยทำการศึกษากระบวนการ ขั้นตอน การดำเนินงานตามโครงการของราษฎรที่ ประสบผลสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อนำผลการศึกษาไปเป็นข้อมูลปรับปรุงแก้ไขและเป็น ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการดำเนินงานโครงการในพื้นที่ป่าชุมชนแห่งอื่นๆ ต่อไป

2) ควรศึกษาความต้องการ การส่งเสริมตามโครงการป่าพื้นบ้าน อาหารชุมชน ในจังหวัดอื่น เพื่อนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมและพัฒนาการดำเนินงานโครงการ พัฒนาป่าชุมชนในรูปแบบต่างๆ ต่อไป